

niersarbeid. Zijn verkenningen zijn allereerst even zoveel aanwinsten voor de studie van de Zuid-Nederlandse literatuur van de achttiende eeuw. Maar ook houden ze een uitdaging in aan de Noord-Nederlandse collega's. De Zuid-Nederlandse belangstelling voor het literaire leven op lokaal en regionaal niveau in deze periode is om zo te zeggen geboren uit de nood van het toentertijd nagenoeg ontbreken van een 'canonieke' Vlaamse letterkunde. In het Noorden deed dit probleem zich uiteraard niet voor. Maar de vraag is dan wel: was zo'n regionale literaire subcultuur (of -culturen) in de Republiek van de achttiende eeuw geheel afwezig of is het wachten nog op een herontdekking?

J.J. Kloek

Poëzie en proza / Guido Gezelle ; bezorgd door P. Couttenier en A. De Vos. – Amsterdam : Bakker, 2002. – 536 p. : ill. ; 25 cm. - (Delta)
ISBN 90-351-2015-9 Prijs: € 34,50

Met stille trom verscheen in 2002 het zevende deel in de Deltareeks, *Poëzie en Proza* van Guido Gezelle, bezorgd door P. Couttenier en A. de Vos. Er is althans in de Nederlandse media maar weinig aandacht aan besteed, anders dan bijvoorbeeld aan het kort daarop verschenen Jacob van Lennep deel (*De Roos van Dekama*) of het deel met Piet Paaltjens. Terwijl Gezelles poëzie een vermoedelijk groter stempel op de Nederlandse literatuur heeft gedrukt, dan het werk van Van Lennep. De eigenzinnige dichter inspireerde onder anderen Willem Kloos, Paul van Ostaijen en Jan Hanlo. Van Ostaijen noemde hem de voorloper van zijn zuiver moderne poëzie, iemand die het mysterie der sensabiliteit wist te verwoorden. Zijn gedichten kwinkelen ook nu nog als getsjilp van een zwerm mussen. Het werk van Gezelle was, in tegenstelling tot dat van een Van Lennep, ook in trek bij bibliofielen en verzamelaars. Zijn handschriften werden gekoesterd, en bewonderaars zorgden ervoor dat na zijn dood ook het gelegenheidswerk bijeengebracht werd. Kunstenaar Julius de Praetere drukte de *Kerkhofblommen* op een daartoe aangeschafte handpers: een juweeltje. Dit Deltadeel is, zoals altijd, volumineus en onhandzaam groot van formaat. Het heeft uiterlijk niets van de charme van een Pleiade, de Franse serie die toch als voorbeeld moet hebben gediend. Guido Gezelle, *Poëzie en Proza* bevat voor het grootste gedeelte (281 pagina's) poëzie, gekozen uit Gezelles gepubliceerde, al dan niet gebundelde werk, en uit de nalatenschap. Gezelles oeuvre is kolossaal. Toen in 1913, 14 jaar na Gezelles dood, zijn *Verzameld Werk* bij uitgeverij L.J. Veen gereed kwam, was er al sprake van 17 delen. Bezorger toen was Gezelles neef Frank Lateur, beter bekend als Stijn Streuvels die ook executeur-testamentair was van de nalatenschap. De huidige samenstellers kozen uiteraard voor de klassiekers, zoals 'Het Schrijverke' en 'Ego Flos', en maakten daarnaast een evenwichtige keuze uit Gezelles oeuvre, een keuze die 'de diversiteit en complexiteit' van het werk moet laten zien. Al bladerend door het Deltadeel, val je aldus van een gelegenheidsgedicht voor een bruiloft ('t is blijdschap en 't is treuren') in een lofdicht 'op krukken' of op de gierzwaluw. En na het wonderlijke 'De puid' ('De puid, weleer, beweert de fabelleer, zocht roekloos, al meteens, een elephant te wezen') volgt een fragment van Gezelles vertaling van Longfellow's *The song of Hiawatha*. Die variatie maakt, gecombineerd met de rustige opmaak het herlezen van Gezelle tot een feest. Er is naar gestreefd de 'verfijnde' typografie van Gezelle zelf (de wijze van inspringen bijvoorbeeld) correct weer te geven, want dat is voorheen in Gezelle-uitgaven veronachtzaamd. De ordening is in hoofdzaak chronologisch. De samenstellers geven achterin ruimschoots commentaar, want: 'De hoge moeilijkheidsgraad van Gezelles' taal, waardoor zijn teksten voor veel lezers vrijwel onbegrijpelijk zijn, maakt een uitvoerige woordverklaring noodzakelijk'. Dus worden 'geruchte' (lawaaï) en 'Ave Maria' (weesgegroet) vertaald. Ook geven ze nauwkeurig aan wat als basistekst gediend heeft, alsmede drukgegevens, datering, en soms een korte aanduiding van de achtergrond van de tekst. Zo komt het lawaaï van de weesgegroettes voor in 'De doolaards in Egypten', een vertaling van J.M. Neale door Gezelle, die oorspronkelijk als feuilleton in het tijdschrift *Rond den Heerd* (1865-1866) was verschenen. Gezelle had de tekst ten behoeve van de heruitgave in 1897 gezuiverd van 'misdruk, schuimwoorden en ondietsche wendingen'. Eens te meer vraagt men zich af waarom de samenstellers ook uit Gezelles proza enkele proeven (50 bladzijden)

hebben opgenomen. Het lezen van dergelijke vertalingen, twee brieven (aan E. van Oye), van enkele 'schetsen', een toespraak en enkele beschouwingen, maakt duidelijk dat zijn talent zich niet in proza manifesteerde. Sterker, de prozafragmenten zijn stijfjes en vol cliché's. De samenstellers houden het er op dat het proza de complexiteit van zijn oeuvre laat zien en dat er onderlinge relaties tussen de teksten te leggen zijn. Zeker is dat Gezelle veel proza schreef, al dan niet beroepshalve. En enkele prozagedeelten waren al eerder in het eind negentiende eeuw verschenen *Verzameld Werk* opgenomen, maar als literator moest hij het ook toen al voornamelijk van zijn dichtwerk hebben. Voor de aantrekkelijke leesedities, die de Deltareeks beoogt te bieden, is het proza mijns inziens niet geschikt.

Lisa Kuitert

Writing the history of women's writing : toward an international approach / ed. by Suzan van Dijk (chief ed.), Lia van Gemert, Sheila Ottway. - Amsterdam : Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences, 2001. - XXII, 276 p. : ill. ; 25 cm. - (Verhandelingen / Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Afd. Letterkunde, ISSN 0065-5511 ; nieuwe reeks, dl. 182) Proceedings of the Colloquium, 'Met of zonder lauwer-krans? Writing the history of women's writing', Amsterdam 9-11 September 1998. ISBN 90-6984-293-9 Prijs: € 43,-

Het pionierswerk verricht voor *Met en zonder Lauwerkrans* (1997) heeft een sterke impuls gegeven aan de studie van de rol van de vrouw in het literaire leven in de Nederlanden. In een volgende stap boog een internationaal gezelschap zich tijdens een colloquium van 9 tot 11 september 1998 in Amsterdam over de vraag hoe de geschiedenis van de vrouwenliteratuur uit de Nederlanden in een Europese context moet worden geschreven. Moet men schrijfsters lauwerkransen geven of moet men vooral trachten de speciale positie die vrouwen innemen in het bredere literaire veld, te begrijpen?

In twintig essays over vrouwelijke auteurs van de zestiende tot de negentiende eeuw biedt dit boek een aantal mogelijke antwoorden. De bundel onderscheidt drie niveau's in het onderzoek: edities van primaire teksten, studies over deze primaire teksten en bredere beschouwingen over vertrekpunt en doel van historisch onderzoek over vrouwenliteratuur. De bibliografie bij elk essay vertoont ook telkens deze drie lagen. Teksten van Bijns, Van Merken, Van der Werken, Wolff en Deken, Bosboom-Toussaint en Berchmans in het Nederlands en in vertaling dienen als voorbeeld voor de eerste laag.

De wetenschappelijke bijdragen zijn in drie groepen verdeeld. De eerste geeft voorbeelden van de manier waarop de geschiedenis van de vrouwenliteratuur wordt beoefend. R. Schenkeveld-Van der Dussen schetst hoe *Met en zonder Lauwerkrans*, een einde heeft gemaakt aan de beschamend povere kennis over vrouwenliteratuur in de Nederlanden. P. Couttenier toont aan dat een aantal Vlaamse schrijfsters in de negentiende eeuw zorgen voor vernieuwing in de literatuur door hun sociaal geëngageerd en maatschappijkritisch werk tegen de achtergrond van de Vlaamse Beweging. M. Spies schetst hoe vrouwen in de zeventiende eeuw meestal noodgedwongen een soort gelegenheidspoëzie produceerden, omdat ze geen toegang hadden tot de Latijnse school waardoor zij verstoken bleven van de klassieke voorbeelden. Volgens A. Fabri konden Hongaarse vrouwen rond 1800 alleen een plaats in de literaire wereld verwerven als zij werden gepatroneerd door een schrijver. N. Boursier bekijkt de evolutie van de sociale positie van vrouwelijke auteurs in Frankrijk tussen 1550 en 1750. M. Ferguson ziet Britse schrijfsters in de 18de eeuw zeer verschillend reageren op het Britse imperialisme naargelang ze in het thuisland, in een overzees gebied of in Schotland leefden.

Deel II stelt de historiografie van de vrouwenliteratuur centraal o.a. in de literatuurgechiedenissen. Ondanks een gebrek aan gelijkaardig materiaal vergelijkt S. van Dijk de productie van Nederlandse en Franse schrijfsters omdat ook vrouwen over de grenzen keken. M.T. Leuker toont hoe literatuurhistorici in de negentiende eeuw een beeld van Maria Tesselschade creëerden dat zoveel mogelijk aan het toenmalige 'mannelijke' ideaalbeeld beantwoordde. De kritieken van Willem Kloos op het werk van Hélène Swarth illustreren vol-